

Mobbing og trakassering - ikke noe å kimse av

Reidar Ommundsen

I 2002 ble det vedtatt et manifest om «nulltoleranse» for mobbing i norske skoler. I fjor ble toårsdagen for programmet markert med en egen konferanse i Oslo. I den forbindelse rykket Dag Hareide, leder for Nordisk Forum for Mekling og Konfliktløsning, ut med en kritisk kronikk i Dagbladet 19. oktober i fjor. Kronikken reiste spørsmål ved de to store tiltaksprogrammene mot mobbing, Olweus-programmet og Zero. Hareide gjentok sine synspunkter som gjesteskribent i novemберnummeret av Tidsskriftet. Hareides utspill utløste en debatt i aviser, i tidsskriftene Skolepsykologi og Utdanning, og i forrige nummer av Tidsskriftet imøtegikk Dan Olweus kritikken til Hareide. Spalten Forskningsnytt har slett ikke til hensikt å blande seg inn i denne debatten, bare notere at samtlige deltakere synes å mene at mobbing og trakassering er et problem som må forebygges.

Spørsmålet er om det er enighet om dette ute i skolene? Hallvard Bakke, som blandet seg inn i debatten med et innlegg i Dagsavisen 24. oktober i fjor, skriver at det bare er 20 prosent av skolene som har brukt Olweus-programmet og enda færre Zero, de to programmene som har dokumentert effekt. Dersom dette betyr at 80 prosent av norske skoler er fri for problemer knyttet til mobbing og trakassering, er det flott, men kanskje først og fremst oppsiktsvekkende. Kanskje er sannheten en annen. Bakke antyder at mange rektorer og lærere nekter å innse at det foregår mobbing på deres skole. Kanskje bagatelliserer de kalling med økenavn, plaging, juling, baksnakking og utfrysing. Kanskje bruker de ordtak som «skal du være med på leken, må du tåle steken». Kanskje er det lett å bagatellisere med «det blir da folk av dem også», selv om de er blitt ertet litt som barn. Bagatellisering kan skyldes at man ikke vet bedre om hvilke konsekvenser det kan ha å bli utsatt for ulike former for gjentatt negativ, aggressiv atferd fra medelever.

Nå har tre forskere i Tromsø gjennomført en undersøkelse som nok en gang bekrefter at mobbing og trakassering må tas alvorlig. I alt 4130 elever i barne- og ungdomsskolen fra 6. til 10. klasse besvarte et spørreskjema om selvopplevd trakassering og plaging samt spørsmål om egne emosjonelle problemer og atferdsvansker. Undersøkelsen ble foretatt på 66 skoler i Nord-Norge.

Spørreskjemaet omfattet en rekke negative og positive hendelser, og elevene skulle angi om dette var noe de hadde opplevd fra sine medelever i løpet av siste uke. De negative hendelsene handlet om ulike former for fysisk aggresjon, og ulike former for verbal plaging, som å bli ertet på grunn av familiebakgrunn, for å være forskjellig eller å bli kalt med økenavn. En tredje gruppe hendelser dreide seg om sosial manipulering, som at medelever forsøkte å få vedkommende til å gjøre andre vondt eller få vedkommende til å gjøre noe mot sin vilje, eller truet med å sladre på, eller fortelle løgner om vedkommende.

Resultatene viste at gutter gjennomgående rapporterte å ha opplevd flere negative hendelser enn jentene. Det mest vanlige for begge kjønn var å bli ertet med kallenavn. Guttene var mer utsatt for fysisk aggresjon eller trussel om dette. For eksempel rapporterte 15 prosent av guttene at de var blitt sparket eller slått mer enn en gang siste uke, mens bare rundt 7–8 prosent av jentene rapporterte det samme. Selv om rapportert fysisk aggresjon avtok noe med alderen, var bildet gjennomgående at verbal plaging og manipulering var stabil over aldersgruppene.

Analysene av data viste en sammenheng mellom grad av å bli plaget og elevenes rapportering om egne emosjonelle og atferdsmessige problemer og vansker. De som skåret høyest på slike problemer hadde også vært mest utsatt for ulike former for plaging.

I sin diskusjon av funnene understreker forskerne at undersøkelsen ikke kan si at plaging er årsak til problemene og vanskene som mange elever rapporterte. De antyder at det også kan tenkes at for eksempel engstelige og tilbaketrukne elever «annonserer» sin sårbarhet og derigjennom blir gjort til gjenstand for plaging. For egen del vil jeg si at dette er en alternativ hypotese forskerne ikke fremlegger noe evidens til støtte for. Og dersom det skulle være slik at personlighetsegenskaper kan utløse plaging fra andre, må det også være lov å spekulere videre om ikke plaging i neste omgang kunne bidra til å forsterke det som kan være uheldige sider ved et mobbeoffer. Uansett må det utvises nulltoleranse for plaging og trakassering fordi slik atferd kan bli trinn i en negativ «dans» der barn blir skadelidende.